CARA A CARA

Així que acabà de sopar agafà un llibre i s'estirà sobre la seva màrfega per a llegir.

Tenia ben bé una hora de claror. Quan hagués d'encendre l'espelma, deixaria de llegir.

Les moltes vetlles passades llegint a la llum de l'espelma en aquesta posició li havien cansat la vista.

Així que pogués, es faria mirar els ulls per un oculista. De moment, com a mesura de precaució, ell creia que s'hauria d'abstenir completament de llegir; però els llibres exercien sobre seu una atracció que no podia resistir. No llegiria a la llum de l'espelma, però ho faria mentre hi hagués claror natural.

Aquell dia rellegia un llibre d'un dels autors que més li agradaven, i havia aprofitat totes les estones que el servei li havia deixat lliure. Ara s'acabaria.

Va sentir un gran enrenou a fora a la trinxera.

Algú arribava.

Es va tombar i va esperar uns moments.

Va entrar el tinent Arboç.

Aquest es va quadrar davant seu, però així que va haver contestat el seu salut se li va abraonar a sobre, el va engrapar pel coll i el va sacsejar.

— Apa! Quin dropo estàs fet; sempre et trobo ajagut.

El llibre es va escapar dels dits del tinent Roure i va caure a terra.

Arboç va recollir-lo i va mirar la portada.

— "Of Human Bondage" — va llegir.

Es va passar la mà pel clatell i va dir:

— Jo hauria de repassar el meu anglès.

I gairebé sense transició, mentre deixava el llibre sobre la màrfega, va dir:

— Se't prepara una mala nit. El comandant m'envia per a advertir-te que ha rebut confidències, segons les quals aquesta nit l'enemic atacarà aquesta posició.

Roure va somriure i va dir:

— Que vinguin. Els esperem.

Va notar que la gola se li assecava i que el cor li bategava un xic més de pressa, però res, en la seva cara i en els seus gestos, no va descobrir la seva emoció.

Arboç li va posar una mà sobre l'espatlla i se'l va guaitar fit a fit.

Roure es va aixecar lentament i anà en un recó. Es va ajupir i va treure de la bossa una ampolla.

La va oferir a Arboç.

Aquest la va agafar i en veure l'etiqueta va riure.

— Què hi has posat ací? — va demanar.

— Tasta-ho.

Arboç va destapar l'ampolla i va xarrupar.

Així que el líquid va caure a la seva boca, els ulls li brillaren i amb la mà que tenia lliure va fer gestos d'entusiasme.

— Whisky autèntic! D'on l'has tret?

— Me l'han enviat uns amics.

Roure va beure.

— Bé, noi: me'n vaig.

El tinent Arboç tornava a quadrar-se.

Van sortir plegats.

Roure el va acompanyar per la trinxera, fins a la sortida de la posició.

Arboç va estrènyer fortament la mà del seu amic i va dir:

— Bona sort.

I va marxar.

El tinent Roure va advertir els sergents.

Aquella nit ningú no dormiria a la posició.

Roure va provar una per una les metralladores. Va disposar que les municions estiguessin a punt.

— Porteu les bombes de mà.

Es va fer fosc.

A totes les espitlleres hi havia soldats que vigilaven.

Roure passejava per la trinxera. De tant en tant s'aturava per a parlar amb els soldats. Aquests es mostraven animats.

Des que estaven en aquella posició ja els havien atacat tres vegades, i sempre havien rebutjat l'atac.

Previnguts com estaven, no era fàcil que l'enemic arribés fins allí.

El tinent tenia una gran confiança en els seus homes. Ere soldats des del començament de la guerra. Havien estat en molts combats i aquells atacs no els impressionaven gaire.

Roure guaitava per les espitlleres i s'esforçava a destriar les ombres.

Un soldat el va tocar del braç i li va dir en veu baixa:

— Sembla que per allí es veuen bellugar unes ombres.

— Anem.

Sonà l'espetec d'una metralladora.

Immediatament va caure sobre la posició una pluja de bombes de mà. La majoria van caure fora de la trinxera.

Diverses metralladores vomitaven llurs projectils.

Roure tornà a guaitar per una altra espitllera.

Els soldats enemics, que un moment abans no havia vist perquè avançaven arrossegant-se, ara es veien córrer com a folls cap a la posició.

Alguns queien tocats per les bales; d'altres s'aturaven un instant, aixecaven un braç i llançaven una bomba que esclatava gairebé al moment que queia.

Roure anava d'una banda a l'altra i donava instruccions.

Tot anava bé; la gent es mantenia serena i ferma; les màquines funcionaven bé.

Com queien! Però s'acostaven. Eren molts.

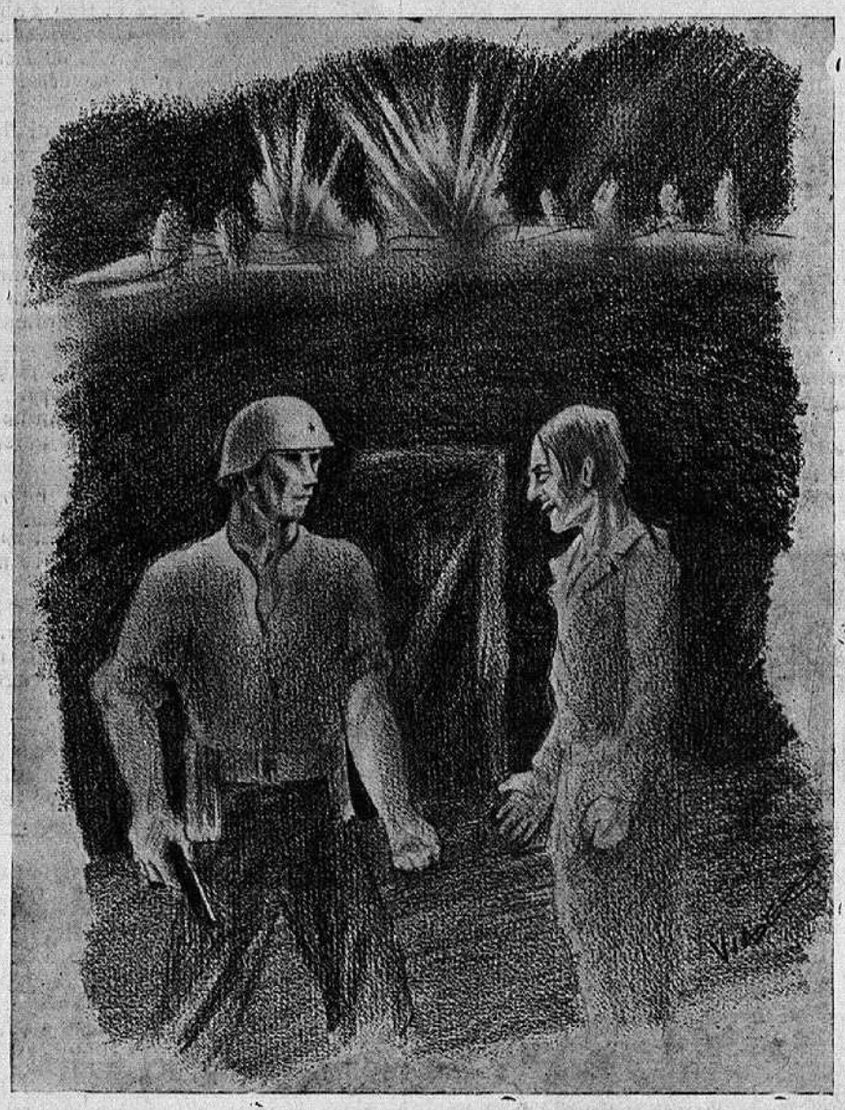
El tinent Roure va llançar una bomba de mà.

Se li va acostar un soldat.

— Han entrat a la trinxera! — va dir-li amb la veu enrogallada i tremolosa.

Roure va córrer.

Efectivament. Un grup havia aconseguit saltar dintre la trinxera. Uns set o vuit homes, però ningú més no els havia pogut seguir. En la lluita cos a cos

havien caigut tots menys un que havia quedat presoner.

— És ací.

Roure va veure una ombra arrambada al parapet.

Les metralladores no cessaven.

Semblava que l'enemic es retirava. Ja no llançava bombes. Ja no se sentien els seus crits.

— Porteu-lo allà. Ja hi aniré.

Va seguir la trinxera de cap a cap. Hi havia diversos minyons ferits. Ni un mort. Començaven a curar els ferits.

L'enemic s'havia retirat.

— Estigueu a l'aguait, perquè això pot recomençar.

Dos soldats, asseguts a terra, vigilaven el presoner.

Aquest estava dret.

En entrar el tinent, els dos soldats es van aixecar.

Roure va agafar de terra l'ampolla que aguantava l'espelma i la va alçar per a guaitar bé el presoner. Era un capità.

Quan li va veure la cara, de què que l'ampolla li cau dels dits.

El presoner se'l va mirar amb els ulls esbatanats.

— Sortiu — va dir el tinent als soldats.

Aquests van sortir.

Roure va seure a la màrfega i es va passar lentament la mà pel front. Després va quedar una estona cap cot.

En pocs segons va recordar una munió de coses que tenia oblidades.

La seva dona i el seu fillet. L'engany amb un oficial de l'exèrcit. El divorci. Les notícies que alguns amics li donaven de les desavinences d'Enriqueta amb el seu amant, i finalment l'abandonament i el suïcidi d'Enriqueta i la mort del nen. Enriqueta s'havia llançat a mar, des d'un vaixell de la línia Palma-Barcelona, amb el nen als braços.

Ara l'atzar el posava cara a cara amb l'autor de la desgràcia.

Roure es va aixecar d'una revolada amb la pistola als dits.

Va aixecar el braç i va apuntar al cap del presoner.

Podia matar-lo impunement. Després diria que s'havia volgut escapar.

El presoner va empal·lidir un xic més, però no va bellugar ni un dit.

Roure va tenir una sorpresa. La canallada de l'altre li havia fet creure que era un covard. El moment de vacil·lació produït per la sorpresa fou suficient perquè el tinent fes una reflexió: ¿Tenia dret a sacrificar, per una venjança personal, un presoner que podria facilitar dades de molt interès a l'Estat Major?

Roure no va pensar en les normes d'humanitat que obliguen a respectar els presoners. Aquell subjecte no li inspirava gota de pietat. Però es va repetir la pregunta.

I va abaixar el braç.

El presoner no va poder contenir un sospir d'alleujament. Les mans li tremolaven.

Roure va observar-ho.

Quin esforç havia hagut de fer aquell home per a mantenir-se en aquella actitud tan ferma!

— Us podia haver mort impunement.

— Ho sé. Jo ho hauria fet.

— Ho crec. Si no ho he fet no ha estat pas per pietat, sinó perquè tinc l'obligació de respectar els presoners.

— És molt fàcil de mancar en aquesta obligació.

La cínica observació del presoner féu reflexionar a Roure. ¿Hi havia, potser, alguna altra raó que l'hagués contingut? Ell estava segur que no sentia cap compassió per a aquell home. La seva mort l'hauria alegrat. Havia de dominar, encara, el seu desig de matar-lo. ¿Potser — li dolia confessar-s'ho — el respecte a ell mateix que li privava de matar un home indefens?

El presoner el guaitava fixament. Com si hagués endevinat els pensaments del tinent Roure, va dir:

— Sou un sentimental.

— I vós un cínic.

Acabava de dir-ho i ja li sabia greu. Prenia forma en ell la idea que per respecte a ell mateix havia de respectar aquell home que tenia a les seves mans. Li dolia que pensés que s'esbravava insultant-lo. Quin tipus més ridícul no quedaria si després de no matar-lo s'esbravava escopint-li insults!

— És clar que sóc un cínic. Per això la vida em tracta millor que a vós.

Roure va passar la mà per la culata de la pistola.

El presoner va somriure.

— Ja no em matareu. No ho heu fet a l'únic moment en què heu estat capaç de fer-ho, i ja no ho fareu.

— N'esteu segur?

— Sí.

Roure no n'estava tan segur. Va cridar un sergent.

— Feu-vos càrrec d'aquest home i així que claregi porteu-lo al Quarter General.

(Il·lustració de Viader)

Vicenç RIERA

VEU EN LA NIT

A Ramon Vinyes

Encongit per trinxeres i hospitals, perseguit de roigs apocalipsis,
he callat massa.
Des dels límits de la meva por ignorada,
des de ma tenebra de canons adormits i de baionetes florides de llum de lluna,
vull parlar.
Haig de parlar com qui escup un negre vòmit de sang,
o com si llancés una pedra iracunda contra el mirall de la felicitat.
Qui és aquell que vol que no parli?
Cap riu de lleons i plom no podria ofegar la meva veu de puny crispat!
Vull parlar a tot allò que canta i brilla i riu en aquest món.
Haig de dir-me!

* * *

A vosaltres m'adreço, indiferents llunyans,
vides encoixinades i placèvoles que us moveu en ciutats i pobles sense cercles de ferro i foc.
Esteu voltats de primaveres i coberts de cels tranquils,
però em clavaré, com una sageta, en les vostres esquenes glacials,
cauré dins els nius tebis de les faldes de les vostres dones com una au de presagis sinistres,
i una ombra de parracs ballarà damunt dels murs intactes de les vostres cases.

* * *

Sabeu què és un heroi?
Coneixeu, només, els que haureu trobat en els vostres llibres d'història, esclatants de mort magnífica,
fixats en una última acció perdurable.
Coneixeu els herois pagats amb glòria!

* * *

Jo defenso la meva terra.
Aquesta terra meva de solcs buits i de barques varades,
rossa com la núvia dels blats, vestida de verdors i coronada d'ocells.
Aquesta pàtria on, ara, ningú no pot esguardar les flors sense pensar en els caiguts.
El seu record pesa en el meu front amb una feixuguesa de mar vella
i em posa els pètals de ma infantesa damunt de l'enclusa del meu cor.
On trobarà la meva ànima martells suaus per a treballar-lo?

* * *

Cal que sapigueu de mi, de nosaltres.
Cal que us llanci la solitud de milions com jo, pedres obscures dels fonaments del futur.
Som vides curtides per suors de cansament i angoixa,
fuetejades per sols furiosos amb so de cantimplora buida al costat;
perseguides de gels i vents persistents.
Hem dormit damunt de la terra dura durant mesos i mesos, sense veure l'estelada infinita,
indiferents al naixement de tot astre i al miracle de l'albada;
mastegàvem cançons quan les corretges estrenyien els nostres cossos famèlics;
als becs voraços dels corbs — oh llur terrible grallar i grallar! — hem disputat el cos d'algun company estimat
i els hem cavat immòbils bressols de repòs on, lentament, s'esborren llurs formes.
Què sabeu vosaltres de la cigarreta i de la manta compartides,
de les esperades cartes amb perfum de vida jove que hom llegeix de mica en mica perquè durin més!
Dels besos bescanviats davant partences imminents!
Què sabeu de la grandesa de la nostra misèria!
De viure deu morts cada dia,
d'aquest voler-se abraçar a la papallona de l'instant com si fos una columna!
Què sabeu vosaltres d'aquest orgull nostre de fang rebel amb batecs d'ala!...

Agustí BARTRA

TALAIA

LUIS OCTAVIO MADERO

Fa alguns dies que Luis Octavio Madero, Cònsol General de Mèxic en Espanya, va dissertar a la sala d'actes de l'Ateneu Barcelonès, i en la 48 conferència de les organitzades per l'Ateneu Professional de Periodistes, sobre "El moment social mexicà del punt de vista de l'art".

En la recensió de la conferència, a la qual no em fou possible assistir per trobar-me fora de Barcelona, entre la barreja conjunta que féu dels autors de teatre mexicà hi ha un nom esmentat només: Madero. No altrament podia fer l'il·lustre conferenciant, car en la seva dissertació no es tractava de parlar de l'obra pròpia sinó d'un tema de conjunt sobre l'art mexicà que sent el moment. El que Luis Octavio Madero no féu ho faré jo, i ho faré de bon grat. Luis Octavio Madero, Cònsol General de Mèxic en Espanya, ultra ésser un magnífic periodista, és un fort i original autor dramàtic.

Conec d'ell dues obres: "Los Alzados" i "Sindicato". "Los Alzados", sobretot, és una gran obra que revela un vi i d'autor teatral.

Segons la definició que en fa Luis Octavio Madero, "Los Alzados" és una anècdota en un pròleg i tres incidents: definició sòbria i efectiva, car assabenta als que cerquen un teatre corrent que l'autor s'ha adonat per endavant dels retrets que els rutinaris podien fer amb referència al final de la seva obra.

Viuen els tres "incidents" de l'anècdota de "Los Alzados", personatges d'una realitat colpidora. Aquell Dorantes, Coronel de l'Exèrcit Federal, és una troballa. El mateix es pot dir de "Doña Jesús", de "Martínez", Secretari del Jutjat de Lletres, de "Pancho Trujillo", de l'assistent de Dorantes, etc. Si volguéssim seguir esmentant, ens caldria esmentar tots els personatges de l'obra. Els més complexes, però, "Pedro" i "Gustavo Sandomingo" i "Lupe", són els més porosos, i deixen passar, per això, les infiltracions poètiques que els comunica el temperament pregonament poètic de l'autor i que ells llancen com llampecs que ratllen intensament els cels mexicans de turbonada, sota dels quals l'anècdota es desenvolupa.

"Los Alzados" són tipus megorós temperament d'escriptor xicans representatius de la revolució, i són tipus esculpits. Els que tenen al seu càrrec el dramatisme escènic de l'acció — l'altre dramatisme, el de vida, l'encarnen a meravella les figures realíssimes dels que apuntalen l'anècdota, — viuen una complicació psicològica que l'autor defineix, amb justesa, en una frase de "Lupe" a "Pedro": "fué el fuego de una noche arrebatada". Dos germans que formen "com dos cotilèdons, anàlegs i contraris, una sola entitat", segons la definició de Luis Octavio Madero, estimen "Lupe". Gustau és la feblesa. Pere és el fort; l'un el sentiment, l'altre l'ímpetu que no raona. "Lupe" estima el conjunt. Arravatada per la flama, sent també la dolcesa de l'ombra reposadora. La tempesta que cova en el cor dels dos germans, apuntada en uns mots del segon acte, esclata total en el tercer. Insospitadament? Sí. És l'anècdota. L'essencial, en el gran fris de "Los Alzados", és el tot: el que ha pogut remoure la revolució. Hi ha a l'obra escenes tan punyents com la del final del segon episodi, quan el germà fort fixa al feble els tipus factibles d'ésser moguts revolucionàriament. Aquesta escena, ella sola, acredita un autor: "El instinto de rebeldía es lo único que nos es común y los grandes movimientos sociales lo aprovechan maravillosamente. El herido contra el que le hiere. El despojado contra el que lo despoja. El deshonrado contra el que lo deshonra." "Los Alzados" és tota una obra.

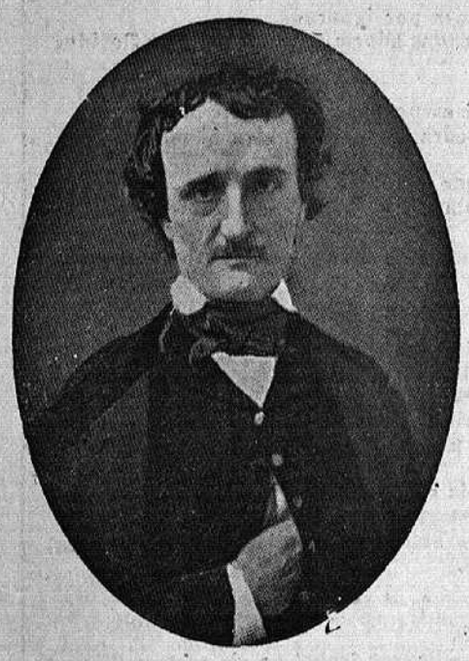
Aquesta producció de Luis Octavio Madero fou estrenada al palau de Belles Arts de la Ciutat de Mèxic el 1936, sota la direcció artística d'Antonio Médiz Bolio, poeta notable i conegut autor de "La Ola" i "La Flecha del Sol". La visqueren grans actors com Fernando Soler, Virginia Fàbregas i Maria Teresa Montoya.

"Sindicato" és una altra prova del talent i la nova visió teatral de Luis Octavio Madero.

I ara una suggerència als amics de Mèxic. (Jo em compto entre els admiradors del seu Excm. Sr. President, del seu art, i de la seva activitat com a poble.) ¿Per què, en un d'aquests actes que es fan a honor de la nació germana, no es representa la magnífica obra de Luis Octavio Madero, "Los Alzados"?

Ramon VINYES

Dos grans poetes de la tristesa

EDGAR ALLAN POE

Gairebé simultàniament han estat publicades les versions al català de dos lírics universals, entre els més grans del segle passat: Giacomo Leopardi i Edgar Allan Poe. Alfons Maseres ha volgut commem rar el centenari de la mort de l'autor immortal dels "Canti" i dels "Pensieri" amb la publicació, en un bell volum, fora de sèrie, de les Edicions "Oasi", d'una magnífica traducció del conjunt de l'obra poètica de Leopardi. El seu treball delicat d'artista de l'idioma ha reeixit en la difícil empresa. Avui tenim, en català, els "Cants" en els quals exhalava, a les primeries del segle passat, el seu pessimisme còsmic i el seu patriotisme encès i pa decebut pel cigne de Recanati. Si aquest centenari s'esqueia el 14 de juny de l'any passat, l'ajornament d'aquesta commemoració, que aleshores ja era marcada per l'aparició, en un bell recordatori, de les primícies de la versió de Maseres, ha estat compensada per l'excel·lència d'aquest llibre que ara posa a l'abast de tots els lectors catalans, amb un respecte absolut a l'obra de Leopardi i alhora com una bella realització poètica, la lírica pensarosa del gran poeta italià.

A. Esclasans, que també havia associat el seu nom a la celebració del centenari de la mort de Leopardi, amb la publicació dels "Pensaments", traduïts per ell al català, uneix ara el seu nom al d'un altre gran poeta de la melangia i el pessimisme, al d'Edgar Allan Poe, del qual ha publicat, en un volumet pulcre i preciós de l'"Oreig de la rosa dels vents", una selecció de poemes en el text original anglès i amb la versió catalana encarada. Hi ha, en aquests dos poetes, tan pròxims en el temps i tan distants geogràficament, un cert paral·lelisme. Si més no, el de la curtesa de llur vida. Nat l'any 1798 i mort el 1837, Leopardi s'extingia, doncs, als trenta-nou anys. Edgar Poe, que naixia l'any 1809, moria quaranta anys més tard. Humanista, crític ple d'erudició, Giacomo Leopardi ha esdevingut immortal per la seva obra lírica. Periodista, crític, assagista, Edgar Allan Poe aconseguia la celebritat amb el seu poema "El Corb", i els seus "Contes del Grotesc i de l'Arabesc" resten, al costat dels seus poemes, com l'obra literària més important que Nord-Amèrica ha donat a la cultura universal. Damunt tots dos s'abatia la dissort. Per a Leopardi, era la seva naturalesa malaltissa, la seva figura estrafeta, els seus amors malaurats. Per a Edgar Poe era la seva lluita interminable contra el destí, el seu heretatge morbós, la seva dipsomania que l'havia de dur a la follia i a la mort. Era, també, el seu matrimoni simbòlic amb la fràgil Virgínia Clemm, la seva cosina, aquella Annabel Lee del poema immortal que el precedia de dos anys a la tomba. En el poeta de Recanati, encara que cap muller no ajuntés el seu nom i la seva vida als de l'autor d'"El primer amor", Gertrude Cassi, Targioni Tozzetti, Teresa Fattorini, Maria Belardinelli, tot de dones que omplen de somnis l'existència de Leopardi i inspiren bona part de la seva obra lírica, equivalen a Mrs. Osgood, a Mrs. Whitman, a Sarah Anna Lewis, a Elmire Royster, a totes aquelles benèvoles o apassionades amigues d'Edgar Poe que seran, en la seva obra narrativa i poètica, Estella, Helena, Lénora, i inspiraran pàgines meravelloses de melodia i de profunditat.

I, encara, hi ha la tristesa, la melangia que uneix aquestes dues grans veus de la lírica mundial i que tenyeix dels mateixos tons ombrívols "Els records" o "Amor i Mort" i "Terra de somni" o "El corb" o "El cuc vencedor". En Leopardi com en Poe, l'obsessió de la mort corre entremig dels versos, i encara que en la poesia de l'italià hi hagi una aparent serenor, tota feta de la bellesa clàssica del paisatge i de la cultura que submergia la seva personalitat lírica, el pessimisme morbós és el mateix, la invocació a la mort,

LEOPARDI I POE

"Només en tu confio avui i sempre
i ja només espero amb el front alt
el dia que adormit inclini el rostre
en ton si virginal"

que ressona en els cants leopardians, és la mateixa que fa dir a Poe, quan canta el record indeleble de la bella Annabel Lee

"i així, totes les hores de la nit, jo descanso al costat — de la meva benvolguda, la meva estimada, la meva vida i la meva núvia — en el seu sepulcre ací vora la mar — en la seva tomba al costat de la mar."

Una de les dones que Edgar Poe estimà, la que ell anomenava l'"Helena dels mil somnis", Mrs. Whitman, escrivia anys després de la mort del poeta que la seva ànima "era ben bé un Palau Encantat on el pas dels diables feien l'eco del pas dels àngels". La definició convé a aquesta obra lírica tumultuosa i ombrívola, plena d'una mena de satanisme desafiador i d'una bellesa angèlica. Convé també, salvant les distàncies que hi ha entre un alcohòlic inveterat, periodista desigual, de Filadèlfia i Nova York, i l'erudit traductor dels clàssics que exhalava la seva tristesa en els versos impecables dels "Canti". L'ànima de Leopardi, amb allò que avui en diríem un doble complex d'inferioritat (que Alfons Maseres resumeix admirablement en el seu pròleg, en "la doble i constant humiliació, que podríem qualificar i tot d'hiperestèsica, de sentir-se, com a home, estrafet i malaltís i inepte per als triomfs amatoris i mundans, i de pertànyer, com a ciutadà, a una nació esquarterada i insensible, i d'haver de viure, en aquest sentit, enmig de la indiferència dels seus contemporanis"), té també molt de palau encisat i àdhuc, valgui la paraula, desencisat, habitat per diables i àngels d'una irresistible força inspiradora.

SARA H. WHITMAN

Gràcies a Alfons Maseres i a A. Esclasans, avui aquests dos ilustres portantveus de la tristesa universal canten llur melangiosa tonada en català. Sensibles com som a la bellesa immarcescible de llurs versos, no ens deixarem pas encomanar el morbós pessimisme que els habita. La poesia catalana, salvat el cas bon xic impur de Joaquim Maria Bartrina i la seva sarcàstica filosofia, que tanmateix hagué d'expressar-se en castellà, fent de ressò apagat d'Espronceda, rebutja instintivament aquests virus inguaribles i seductors de la negació sistemàtica i el pessimisme destructor. Acollim avui aquesta magnífica versió dels "Cants" de Leopardi com la més bella revenja que Catalunya, martiritzada per les bombes italianes, es pren contra els seus agressors. Les estrofes de l'oda "A Itàlia", en ressonar en bell catalanesc, acusen amb una severitat especial aquells qui reneguen de la tradició liberal i humana de la nació italiana per a emparar-se en les armes criminals de la invasió. Però ni el pessimisme còsmic de Giacomo Leopardi ni els somnis morbosos d'Edgar Poe no influiran el nostre esperit ni la nostra poesia, que n'és la més pura emanació.

Al llarg de la guerra que sostenim, massa motius concrets de tristesa s'estalonen perquè puguem deixar-los que envaeixi la nostra ànima un sentiment gratuït de negació del món i de la vida. Desafiem, serens i optimistes, els flagells de la guerra, i posem en la nostra lluita l'afirmació resolta i heroica de la nostra confiança en l'esdevenidor de l'home i en la seva voluntat d'ésser lliure. I ni les batalles sagnants ni els bombardeigs destructors, ni les raons immortals i tanmateix capcioses del cantor de Recanati o del genial foll de Baltimore no podran influir en aquest estat del nostre esperit, que no invoca ni tem la mort, perquè sap que, a la llarga, sabrà vèncer-la.

Rafael TASIS I MARCA

POEMES

HOME I DONA

De la naixor de fulles i de cants
abrigo el somni,
però el viuré fet vida a plenes mans,
tota jo vida.

Viuré arrelada en carn, la que em nodrí
quan en crear-me
Déu em féu feble i dona amb un destí
d'estels per l'ànima.

Seré la flor d'abril d'aquell cos nou
que s'esqueixava
per fer el meu cos de rosa que es desclou
en primaveres.

Seré el somni florit d'aquella sang
que em donà vida.
Tu fores fet només d'alè i de fang,
jo de carn teva.

En els somnis de fulles i de cants,
què som, què fórem?
Home i dona, tu i jo, més que germans
som cos i ànima.

Et somio en el somni d'infinit,
home de terra.
Com més endins em colgo del teu pit
més somnis neixen.

Només tinc una nosa sense bleix
avergonyida,
i és que tu fores terra on el sol creix;
jo carn, que es migra.

De la neixor de fulles i sentors
vull ser la terra.
Neixin vides i somnis de colors
que el cos eixuguin.

Neixin somnis i fills obrint la llum
de noves vides
arborades de tu, sang i perfum
de mi en carn teva.

FLOR BLAVA, FLOR BLANCA, FLOR ROSA

Flor blava, flor blanca, flor rosa,
quina flor et donaré?
Flor nova, suara desclosa,
flor de neu d'ametller
o bé la floreta reclosa
que el teu cor no atenyé?

I amor la voldria i no gosa
(què l'empeny, què el deté?)
collir-la i alçar-m'hi l'alosa
del seu cant matiner.
Flor blava, flor blanca, flor rosa,
del teu bes floriré.

LA TARDA SE M'HA CLOS EN VENTALLEIGS DE PLATA

La tarda se m'ha clos en ventalleigs de plata;
qui l'obrirà?
I a les mans m'ha deixat una rosa escarlata
sense acotxar.

Quin somni adormiré, quin perfum de besada
durà l'estel?
L'acostaré al caliu de la rosa abrandada
dintre el meu cel.

I afinaré un nou pit en l'oreig que murmura
cants, mar endins.
I abrigaré la faç en l'onada insegura
gronxant camins.

La tarda s'ha adormit en joguineigs de plata,
veles al vent.
I ara la duc al braç en la nit que ens dilata
somnis, rient.

La duc i no la duc, tarda, estrelleta encesa
rera el ventall.
Mirallejant-me el cor m'ha aclarit la nuesa
sense fermall.

La duc a dintre el pit, rosa, estrella adormida,
rierol blau.
Cada dia un avui, flor per tota la vida,
i jo la nau.

Palmira JAQUETTI

Els premis literaris a França

El mes de desembre és, a França, el dels premis literaris. En efecte, durant el seu curs, han estat concedits els Premis: Goncourt, Théophraste Renaudot, Fémina *i* Interallié. *Els resultats de les votacions per a la concessió d'aquests premis demostren el predomini dels joves autors, per una banda i, per l'altra, l'èxit dels periodistes que es dediquen, simultàniament a llur professió, a la creació literària.*

El Premi Goncourt, *ha estat guanyat, en una votació molt discutida, per Henry Troyat, amb la seva novella* L'Araigne. *El seguí, en ordre de vots — quatre contra cinc, — François de Rou, amb* Brune, *novella que havia estat unànimement elogiada per la crítica. Henri Troyat, el novellista llorejat, nasqué a Moscou, l'any 1911, de pares russos. Més tard, la seva família s'installà a França, on fou naturalitzat. Ha publicat, amb èxit, diversos llibres reveladors d'un veritable temperament literari:* Faux Jours, *amb el qual guanyà, l'any 1935, el Premi de la novella populista;* Le Vivier; Grandeur Nature *i, darrerament,* La Clef de Voute, *recull de contes pel qual li ha estat adjudicat, aquest mateix any, el Premi Max-Barthou de l'Acadèmia Francesa. Brillant carrera literària per a un jove de vint-si-set anys! Els crítics han trobat en la seva obra ressons de Balzac, de Flaubert, de Proust i de Gogol. En la novella guanyadora del Goncourt, Troyat conta les tribulacions d'un pobre home malaltís i egoista, que destrueix la felicitat dels qui l'envolten. Georges Le Cardonnel ha dit de* L'Araigne: *"És una novella amarga i desolada, que fa pensar en els primers llibres de J. K. Huysmans..."*

El mateix dia — 7 de desembre — fou adjudicat, pel jurat de periodistes que el fundà, el Premi Théophraste Renaudot, *a Pierre Jean Launay, per la seva novella* Léonie la bienheureuse. *Launay, redactor del* Paris-Soir, *nasqué a Normandia l'any 1900, estudià medicina i dirigí una impremta abans de dedicar-se al periodisme i a les lletres. El seu llibre és la història d'una dona, falsament virtuosa, que empeny el seu marit vers la disbauxa i obliga el seu fill a seguir una vocació per la qual no està dotat. Novella de la misèria i de la puresa, té per marc la terra del seu autor, de la qual ha sabut evocar magistralment l'atmosfera i el paisatge. Amb aquesta novella, Pierre Jean Launay, ha guanyat també, gairebé a la mateixa hora, el Premi* "Deux Magots".

El Premi Fémina, *ha estat concedit a Fèlix de Chazournes, per la seva novella* Caroline ou le Départ pour les Iles. *Descendent d'una noble família francesa, Fèlix de Chazournes, que porta el títol de comte, ha viscut molts anys al Marroc; començà la guerra gran amb els spahis senegalesos i l'acabà a França. Després de l'armistici passà quatre anys a Xina, i sojornà, més tard, a les Antilles i al Perú. La seva novella ha estat publicada per Henry Massis, a* La Revue Universelle. *Anteriorment havia publicat, sota el títol de* Jason, *un llibre de "nouvelles".*

Un crític ha dit de Caroline: *"Han aparegut poques obres, aquests darrers mesos, tan atractives, tan plenes d'un encís volupuós com* Caroline ou le départ pour les Iles"... *L'amargor hi és mantinguda amb una discreció incomparable; la seguretat de l'anàlisi, el do de vida hi són transformats per una poesia exquisida. En parlar de l'heroïna del seu llibre. Chazournes diu: "El seu geni és la seva simplicitat, la seva innocència, la calor secreta del seu cor. Carolina em fa pensar en un d'aquests amors ideals que hom somnia de trobar un dia en una illa..."*

El guanyador del Premi Interallié, *és Paul Nizan, autor de* La Conspiration. *Com Pierre Jean Launay, Premi Renaudot, Paul Nizan és un periodista, del grup editor de* Vendredi *i redactor en cap de la secció estrangera de* Ce Soir, *bon amic, per tant, de l'Espanya republicana. Durant els trentatres anys de la seva vida, Nizan ha recorregut sectors increïblement variats i diversos de la terra i dels pobles, de les nacions, de les classes socials i dels destins del homes: Espanya, Irlanda, Itàlia, Grècia, Europa Central, Rússia, diversos països d'Àsia, en la seva tasca de periodista que vol descobrir en els fets le característiques dels pobles. L'acció de la seva novella es desenrotlla l'any 1928 i serveix, segons ens diu el seu autor, de pròleg a una crònica novellada de la guerra espanyola que durà el títol de* La Soirée à Somosierra. *Nizan sembla voler condemnar en la seva novella un cert diletantisme intellectual i burgès de la revolució i les velleïtats perilloses d'una joventut ben intencionada però egoista i quimèrica. "La Conspiration — ha dit André Thérive, crític de* Le Temps — *comptarà dins la sèrie de llibres que parteix de* L'Education Sentimentale, *passa per* Les Déracinés *i desemboca en els innombrables estudis sobre la "joventut inquieta de la post-guerra". Àdhuc si alguns crítics massa prudents li refusaven aquesta importància, la seva valor literària bastaria per a fer-ne una novella apassionant."*

M. A.

Massin i Riabuxinska en «Escola de Ball»

MASSIN A BARCELONA

RECORDS

Massin i Lifar, els dos famosos artistes de la dansa, han estat a punt de batre's en duel. Tota la premsa estrangera n'ha anat plena. En el curs de la "tournée" pels Estats Units d'una companyia de ballets dirigida per ells dos, les coses no rutllaven pas com una seda. Lifar hi agafava enrabiades constants. Els uns diuen perquè Roland Guerard, un ballarí nord-americà, ben conegut dels aficionats barcelonins, s'atrevia a modificar algun pas dels ballets muntats per Lifar. Els altres, perquè "Icar", l'obra predilecta d'aquest darrer, no era representada amb la freqüència exigida pel seu autor. Sigui com sigui, però, el cert és que Lifar va estar a punt de trametre els padrins a Massin. Afortunadament, les coses es van arranjar satisfactòriament. I Lifar va abandonar la companyia i Amèrica per a reintegrar-se a les seves classes de l'Opera de París on ha arribat aquests dies. La rivalitat entre aquests dos artistes no és cap novetat. Ve de lluny. Anys enrera, en efecte, en un interviu fet per Joan Tomàs i Lifar, durant uns dies que aquest va estar a Barcelona de pas cap a Buenos Aires, l'autor d'"Icar" no es va pas estar de deixar com un drap brut "Els presagis", el discutit ballet de Massin.

Léonide Massin... No hem oblidat encara les seves estades a Barcelona. Hi venia cada primavera. Amb la companyia de Ballets de Monte-Carlo. No hem oblidat encara el dia que el coneguérem personalment. I una excursió que férem amb ell i la seva gent a Bella Terra. I una visita a un bar de Santa Madrona on ballaven flamenc... Que el lector ens permeti de lliurar-nos per una vegada a una d'aquelles narracions retrospectives que ara estan de moda i d'evocar per a ell aquells moments inoblidables.

Léonide Massin... Les vegades que, anys enrera, havíem aplaudit al Liceu el Massin desfigurat pel maquillatge i la indumentària estilitzada! No l'havíem vist mai fora de l'escena. I el "gentleman", que, a primers de juny del 1933, coneguérem personalment, no era ben bé aquell Massin que ens imaginàvem a través d'una fotografia publicada en un número de "La danse" del 1921, i a través del famós dibuix de Picasso que dies enrera reproduíem, les úniques imatges del Massin de "paisà" que teníem emmagatzemades en la memòria. La mirada d'acer, que revela una intel·ligència poc freqüent, és aquella. Però li atribuíem una mobilitat que no té. Rígid, reservat, poc loquaç, d'una cortesia exquisida i el rostre constantment il·luminat per una dolçor profunda i un somriure finament irònic, se l'endevina cordial. Però d'una cordialitat interior, molt més autèntica que les superficials explosions afectuoses de molts meridionals.

Tot just fetes les presentacions, Massin expressà el desig de conèixer la sardana. El flamenc, no. Aquell "Cuadro flamenco" o aquella "corrida de toros", que ens demanaven invariablement molts estrangers així que desembarcaven a Barcelona, no interessaven Massin. El flamenc ja se'l sabia de memòria. Quan va haver de muntar "El Tricorni", va sojornar llargament a Andalusia. A Còrdova, a Granada, ens deia, va ensopegar amb uns ballarins no professionals — un sabater, un barber — meravellosos. En aquell moment l'interessava la sardana. La volia veure ballar de totes passades. Conflicte. El Parc? No. Gens de caràcter. Sarrià, potser? Uns amics férem gestions. Bella Terra? Dit i fet. I ja ens teniu una gran part de la companyia de Ballets i uns quants amics encaixonats en un vagó del tren de Sabadell, amb elements d'un esbart de dansaires, acomboiats pel mestre Aureli Capmany.

Bella Terra... La sardana, ballada en aquell recó poètic i assolellat, els féu una gran impressió. La muller de Massin — la dansarina Delarova — i una petita ballarina s'introduïren en una rotllana. I, observant atentament els passos dels ballarins locals, els imitaren amb convicció. La Danilova — tot el que tenia Massin de contenció, la gran Alexandra ho tenia de vivacitat, alegria i inquietud — maldava per a agafar el ritme difícil de la sardana. I esbossava graciosament alguns punts de la nostra dansa... Massin estava molt satisfet. El viatge no l'havia decebut. La gràcia dels ballarins catalans, tan allunyada de la força dels flamencs, l'havia sorprès agradablement...

I ens tornàrem a encaixonar en un vagó del tren de Sabadell. A la Plaça de Catalunya, ens adonàrem que a algunes segones parts, menys intel·ligents, més riques en esperit de turista, tot allò no els havia fet fred ni calor. Volien el "Cuadro Flamenco" elles.

— No s'impacientin, els diguérem. Una nit que facin festa ja les portarem a veure la Capitana i la Faraona, el Chino i el Bulerías.

I un diumenge que la companyia no treballava ens trobàrem a l'Hotel Orient. Massin també venia. Sense gaire convicció, cal confessar-ho. Feia dues nits l'havíem portat a Cal Juanito El Dorado. I no s'hi havia divertit gens. Naturalment. Perquè, en aquell temps, tots els que pilotaven estrangers tenien la mania de conduir-los invariablement a la taverna d'aquell mallorquí, plena de caràcter, sí, però on només actuava el rebuig del "cante" i del ball. En aquell temps, el flamenc autèntic s'havia refugiat al Portal de Santa Madrona. Al Bar del Manquet. Som-hi, doncs. Pel camí, ens dedicàrem a interviuar dansarines... Començàrem per la prodigiosa Irina Baronova, petita gran artista. Una veritable nena, amb un rostre de criatura de bolquers i un cos flexible com un jonc, estilitzat per l'entrenament diari.

— ¿Què li semblen els mestres de ballet de la seva companyia? Balanxin, Massin...

— Oh, Balanxin!... "Ce n'est pas mon genre." Ho deforma tot. Té la mania del grotesc. Jo sento profundament la dansa clàssica. "Les Sílfides"!... Això sí que m'agrada. De totes maneres, prefereixo Massin. Deforma, també. Però sota totes les seves estilitzacions, hi ha la dansa d'escola! La meva...

Sí. Totes aquelles noies eren unes dansarines clàssiques com una casa. "Les Sílfides", "El llac dels Cignes", els tenien el cor robat. I acceptaven de mala gana les deformacions que els imposaven un Balanxin, un Massin i altres mestres renovadors...

I arribàrem al Bar del Manquet. Solemne expectació. Una caravana de trenta persones, que no feien cara del barri, constituïa un veritable esdeveniment. Ens asseguérem. I els ballarins començaren a devorar cacauets i avellanes... Sessió monòtona de cant. I, apaivagades les queixes de la sinistra Ciega de Jerez, el "cuadro" pujà al "tablado". Ballarines i ballarins no es deixaven perdre un pas. El gran dansarí de caràcter Woizikovski es trobava com el peix a l'aigua.

— Que n'és de diferent de cal Juanito el Dorado! — exclamava Massin. — Quina passió! La dansa els surt de l'ànima...

— Cal ésser un gitano... o un Massin — li diguérem pensant en la meravellosa "farruca" que ballava en "El tricorni".

Somriure agraït del genial Léonide, que afegí:

— El més sorprenent és la continuïtat del ritme. Un ritme que no decau mai. La que m'agrada més és aquella del vestit blanc (la Faraona). És la que té més estil. La petita (la Amaya), no tant.

És curiós. L'Escudero, l'intuïtiu, s'entusiasmava davant la petita Amaya perquè la veia, com ell, plena d'un magnífic ardor animal. Massin, per contra, el dansarí de l'elegància i de la línia, s'enternia davant la Faraona. Precisament pel seu estil.

— ¿Què preferiu, el flamenc o la sardana?

— No es pot comparar. Existeix un punt de partida diferent. Només us diré que aviat veureu un ballet català que vull muntar.

Desgraciadament, Massin no ha complert la seva paraula. No ha muntat cap ballet català. O si l'ha muntat, nosaltres no ens n'hem assabentat.

Sebastià GASCH

LA MUSICA, LA DANSA I LA MAGIA

ADHESIO A SEBASTIA GASCH

Totes les arts poden crear en l'espectador o l'auditor un nucli ardent d'activitat sense límits precisos; la música i la dansa, però, excel·leixen, "socialitzant" l'emoció de la bellesa, a aplegar i disciplinar les ànimes per la simpatia. Per convèncer-se d'això n'hi ha prou de comparar l'actitud d'un públic davant un quadre de museu i la d'un auditori que escolta un quartet o una simfonia.

Les arts de l'espai componen llurs imatges amb materials abastats fora de la persona humana i sotmesos a les lleis de la gravidesa. Les arts del ritme, són immaterials — menys la dansa, — i s'organitzen amb imitacions de la veu humana, de l'oreig. etc. Homer diu: "les paraules alades..." El cant, la poesia declamada tenen ales més potents que la paraula ordinària. El dansarí també cerca d'alliberar-se de les servituds materials, executant una mena de música de la qual hom hagués abstret els sons, de la mateixa manera que el músic idealitza una mena de dansa de la qual hom hagués abstret els moviments visibles.

La pintura i la plàstica cerquen llurs models dins la natura que es veu. La dansa és una plàstica en moviment i s'allunya per tant del model natural. La poesia pot tenir un caràcter mixto subjectiu-objectiu. La música pot considerar-se en la mateixa situació intermediària, però la seva vertadera finalitat és acabar l'alliberament començat per la dansa. La música crea formes sense equivalències en el món físic. La música és l'art de pensar amb vibracions i sons, sense conceptes o amb conceptes d'una categoria immaterial gairebé sobrehumana.

Solament les arts del ritme són populars. Poden esdevenir sàvies si ho volen; però només elles poden assolir un alt grau de beutat tot restant prop de la seva font creadora — és a dir, prop de les cançons i dels poemes de les gents que no saben ni llegir ni escriure — o bé retornant-hi, per revifar-se, després d'haver passat pels aprenentatges d'escola. Contràriament, les arts de l'espai són arts aristocràtiques, luxoses i cares. Si volguessin restar populars estarien condemnades a la barroeria: els dibuixos rupestres, els croquis infantils, les caricatures i les cromolitografies serien llurs obres cabdals.

Considerant aquesta proximitat de les arts del ritme, o sia del temps, amb l'esperi humà, podem afirmar que la Història de la música i la Història de la dansa són dues branques de la filologia, car pertanyen al grup de ciències que estudien o ajuden a estudiar l'ànima de l'home.

La música i la dansa foren, en llur iniciació, una obra de màgia amb la qual els homes primitius volien realitzar els miracles més inversemblants.

L'encantament és el prototipus de l'art musical i de l'art coreogràfic. Tot ha sortit d'aquesta matriu misteriosa: tècnica del cantant, ciència del ritme, lirisme. De les pràctiques de màgia l'home passà a la fe religiosa i als cultes organitzats i finalment, de la fe, lentament i molt tard, ha arribat al sentiment directe de la natura.

La màgia té molts recursos: dibuixa figures, crea imatges, barreja o crema substàncies diverses; té gestos particulars, filtres; però sense el cant que acompanya totes aquestes activitats, els mitjans emprats no tindrien virtut ni eficàcia; amb el cant res no pot resistir el conjur. Aquesta creença deriva d'una idea primordial: Essent la veu humana reveladora (més directa encara que l'esguard) dels estats de l'ànima, els primitius la consideraren com una gran força misteriosa. Homer i Esquil, per a caracteritzar els homes, diuen: "els homes de veu articulada". Modulades d'acord amb les regles de la màgia, les paraules no restaven pas immaterials, en sortir de la boca del màgic, sinó que s'encarnaven en substàncies tangibles, en cossos animats, ells també, de vida i de virtuts creadores.

Com que els primitius veien pertot esperits animats de còlera, d'odi, d'astúcia, de perfídia, de maldat i de tots els sentiments humans i consideraven certs cants com un poder sobirà d'encantament, la màgia va arribar a barrejar-se amb totes les circumstàncies de llur vida.

L'encantament va ésser emprat per a influir sobre els animals, sobre les persones i sobre les coses. És impossible citar tots els casos en els quals fou usat el cant màgic. Serà prou el dir que aquest cant fou una arma universal, unes vegades ofensiva, i altres defensiva. S'empraven per a obtenir la pluja o el bon temps, el sol o la tempesta, per fer renàixer l'amor o per contrariar-lo, per producir l'engreixament, per suspendre o activar el part, per provocar la naixença d'un noi. Hi havien cants de salut i cants de perdició que originaven morts i cataclismes espantosos, cants per a l'amor, la venjança i la guerra, cants per a evocar els espectres, per comunicar-se amb els esperits i fer tornar els morts damunt la terra, per foragitar o calmar els dimonis, cants que podien canviar les lleis de la natura. Amb l'ajut del cant màgic els primitius creien que tot era possible, fins el punt que arribà a ésser un objecte de fe religiosa. Hom no pot per menys de donar-li importància, almenys antropològicament, quan es pensa que en la tradició del cant pot advertir-se un cert realisme descriptiu determinat pel sentit dels mots o bé pel mateix objecte de l'encantament (dibuixos melòdics per a expressar la pluja i el retorn a la calma, reproducció aproximativa del soroll del tro, etc.). La dansa arriba encara més enllà i és més precisa, car reprodueix la figura i els moviments, suposats o reals, de l'ésser sobre el qual es vol actuar. La dansa aplica anticipadament la teoria aristotèlica segons la qual tota creació artística és una "imitació", car les danses són dibuixos en acció, escultures i quadres dotats de moviment, i deuen conferir als dansarins un poder damunt l'animal, l'home o l'esperit que és l'objecte de llurs evolucions, de llurs gestos i de llur mímica. Aquest és l'exemple més eloqüent del que en diuen "màgia homeopàtica".

La més antiga de les danses màgiques és potser la dansa de guerra, que consisteix a imitar el coratge en una acció ficticia per tal de produir-lo eventualment en una acció real, i a imitar els moviments de la batalla per tal de dominar-los i assegurar-se la victòria. En les "Memòries de la Missió Cientifica del Caire" (M. Maspero), hom pot trobar documents representatius de les danses bèlliques dels antics egipcis. Els grecs en deien "pyrrica" de la dansa que era executada per joves guerrers els quals, armats d'una javalina, una espasa i un escut, simulaven tots els accidents d'un combat: atac, defensa, fugida, triomf. Tàcit, en el seu opuscle sobre la Germània, ens diu que els antics germànics no tenien més que un sol espectacle: la dansa de les espases. Aquestes es planten amb la punta cap el cel i els jovs dansaven entremig. En els nostres temps aquesta dansa és practicada encara per mantes tribus africanes i als Estats Units s'hi han trobat dades que palesen que també els pells-roges la practicaven.

Com a dansa de remerciament o commemoració és ben coneguda la que es considera inventada a Creta per Dédalus per a celebrar la deslliurança realitzada per Thesseus, vencedor del Minotaure, dels joves d'ambdós sexes que eren presoners al "Laberint".

Homer descriu aquesta dansa al cant XVIII de la Ilíada: "Joves d'ambdós sexes dansen agafats per les mans. Les noies van vestides amb un lli flonjo i lleuger; els homes amb un teixit més fort que, tenyit d'un oli preciós, llança un feble esclat; elles porten corones; ells espases d'or suspeses de tahalís de plata. Plegant llurs peus dòcils, tantost volten fent rollana... com es barregen i corren formant diversos laberints."

Hi ha també les danses que hom pot anomenar de seducció i que els etnògrafs designen amb un mot més brutal: danses lúbriques. Totes eces consisteixen a inspirar l'amor pel simulacre de l'amor. Actualment són executades per dones soles ("Hula-Hula" de les hawaianes, a les illes Sandwich), per homes sols ("Kaoro", dels australians; a l'època dels matrimonis) o bé per ambdós sexes (dansa dels esquimals). L'etnògraf Deniker afirma: "Les danses mixtes d'homes i dones foren probablement a l'origen de les societats un poderós auxiliar de la selecció sexual."

Lubbok diu en el seu llibre sobre els orígens de les civilitzacions, que per als salvatges i els incultes la dansa no és una diversió sense finalitat, sinó una ocupació seriosa i útil, emprada, com el cant màgic, a tots els actes de la vida pública i en dóna els següents detalls: "Si les relacions entre dues tribus esdevenen necessàries, els ambaixadors de l'una s'apropen als de l'altra executant una dansa solemne i presentant el "calumet" (la pipa de la pau); els "sachems" de l'altra tribu els reben amb la mateixa cerimònia. Si declaren la guerra a l'enemic també ho fan per mitjà d'una dansa que expressa el seu ressentiment i la venjança que mediten. Si es tracta d'aplacar la còlera dels déus o bé d'exaltar els seus favors, de celebrar la naixença d'un infant o de plorar la mort d'un amic, tenen danses adequades per a cada una de les situacions, que expressen els diferents sentiments que els animen." La dansa és, doncs, un llenguatge, no una banal gimnàstica i els seus orígens són els mateixos que els del cant.

Noverre, el famós dansarí de la cort de Lluís XVI, defineix la dansa a les seves "Lettres sur les arts imitateurs", d'aquesta manera: "L'art de fer passar a l'ànima dels espectadors els nostres sentiments i les nostres passions, per l'expressió veritable dels nostres moviments, dels nostres gestos i de la fesomia." És a dir, gairebé la mateixa definició que Ciceró dóna de l'eloqüència.

Lluís GÓNGORA

Meridià

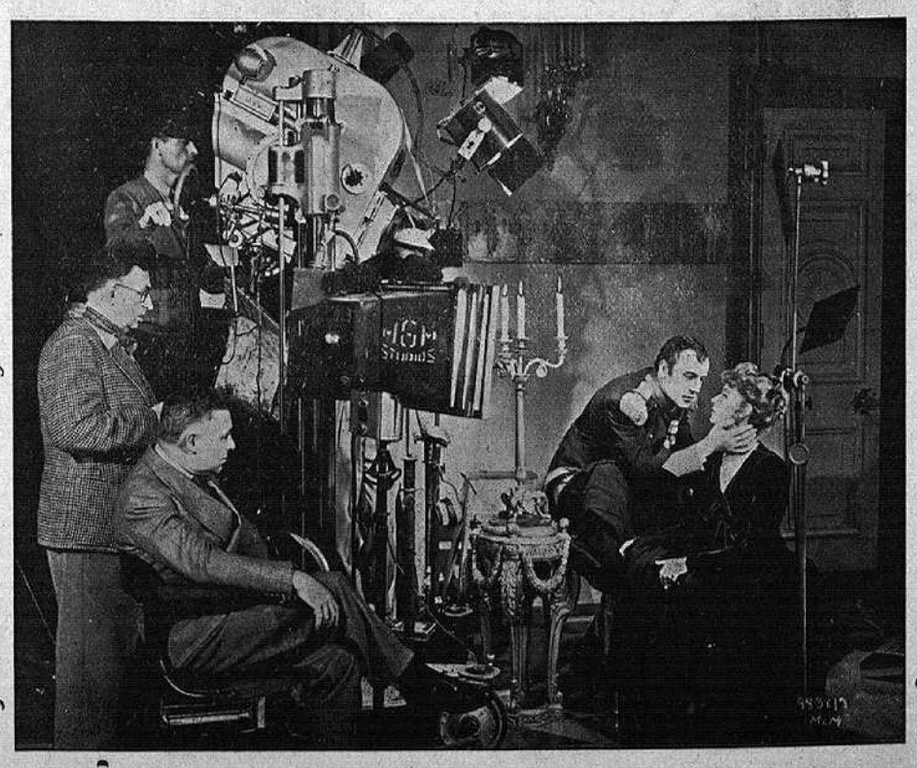
Redactor en cap:
Manuel Valldeperes

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roure-Torent, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució:
P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17
Telèfon 19937 - BARCELONA

50 cèntims l'exemplar
Subscripció: 6 ptes. trimestre

Heus aci la feixuga preparació d'una escena transcendental cinematogràfica

DEL SAC DEL DRAPAIRE DE LA CIUTAT

Pintors, dibuixants i poetes a la redacció del setmanari «Papitu»

I

A MERIDIA, la nostra publicació, he llegit amb delectació l'evocació — del tot admirable — de l'amic periodista Agustí Piracés. Es titula "Trenta anys o la vida d'un setmanari" (Vida, Passió i Mort del "Papitu"). Agraïdíssim als bons records de Piracés. Però jo, que vaig escriure en aquell "Papitu", vull ara evocar Pujols i altres figures en aquell vell i verd setmanari.

* * *

8 de juny del 1934, a les Galeries Syra, del carrer de la Diputació, establiment d'art regentat per l'artista Montserrat Isern, en el "Saló d'Humoristes", Francesc Pujols disserta sobre el setmanari "Papitu", del qual fou fundador (1909) i dos anys després elevat a la categoria de director.

Pujols, en aquell cap al tard — Galeries Syra plenes de gom a gom — explicà la gènesi de la publicació i va fer reviure tota una època i uns fets que sense cap mena de dubte pesen en la història de la literatura així com en la de l'art de Catalunya. Els he viscut, perquè varen ésser set anys que vaig actuar en el "Papitu".

Agustí Piracés, no fa gaires dies, us deia amb tota mena de detalls que "Papitu" brollà de les inquietuds d'aquest admirable pintor i mestre en crítica, que es diu Feliu Elies "Apa". "Papitu" va sortir al món barceloní produint estupefacció. Des de la seva presentació tipogràfica a l'esperit barrístic i punxant que l'informava, donava sensació de cosa nova i revolucionària.

En aquella llarga taula de redacció — com molt bé ens recorda Piracés, el gran pintor Isidre Nonell la va triar perquè era una taula de planxadora, — Pujols, que firmava "Arpol", hi va escriure meravelles. (Nota important: regiri's les col·leccions, que es troben en la Biblioteca del nostre Ateneu Barcelonès.) A l'hora baixa ens reuníem els redactors: Màrius Aguilar, el gran cronista, avui cònsol de la República a Niça; l'insospitat humorista Ramon Reventós (el qual signava amb els pseudònims de "Moni" i "Taine"); Alexandre Soler i Rovirosa, l'enyorat "Jandro", de qui aviat us parlaré a MERIDIA; el comediògraf i l'esperit més al corrent de coses de teatre de tota una època, Salvador Vilaregut; l'admirable enginy de Francesc Camps Margarit, i els dibuixants i pintors — processó de noms il·lustres — Ricard Canals, Manuel Humbert, l'artistàs ceramista Aragay, Joan Colom, Isidre Nonell ¡pintor màxim!, Pidelaserra, el caricaturista Bon, el costumista Jaume Passarell, Feliu Elies "Apa", Francesc Labarta i altres i altres joves artistes, tots ells després triomfants.

En aquella pintoresca redacció vaig fer amistat amb un famós pintor i dibuixant. El qual honora Catalunya. Em refereixo a l'autor de "La Catalunya Pintoresca". L'extraordinari Xavier Nogués.

Francesc Pujols m'havia contat el que després exposà amb gran astorament del concurs aplegat en les Galeries Syra. Això és, que en presentar-se Nogués en la primitiva redacció del "Papitu" amb un dibuix, "Apa" el va refusar, aconsellant-li que fes altra cosa. El curiós del cas resultà que Xavier Nogués, sota el pseudònim de "Babel", es destacà tot seguit en les pàgines del setmanari esplèndidament dotat de vigorositat i gràcia. Un altre més que acreditá el "Papitu".

A la meva memòria — i també el trec del fons del meu sac de drapaire de la ciutat — acut el record de veure en aquella riallera i combativa redacció Josep Maria Junoy, el qual amb el temps se'ns va manifestar com autor d'aquell "Guynemer" que considerem com el millor caligrama del món.

A ningú no podrà semblar-li estrany que escrivissin en les pàgines del "Papitu" enginys de qualitat com Josep Amic "Amichatis" i Manuel Fontdevila. (Aquest amb els anys es va convertir en dramaturg popularíssim — "La dona verge" i "El cavaller immoral" prou ho demostren, — veient-se la seva cartera molt visitada pels bitllets i arribant Fontdevila a director de l'"Heraldo de Madrid.) Insospitat va resultar que en aquell "Papitu" gens carregat de romansos, col·laboressin escriptors aleshores pertanyents a "La Veu", com l'eximi poeta Josep Carner i el filòsof "Xènius".

* * *

Molt havíem rigut amb Ramon Reventós, finíssim humorista, autor magnífic d'aquell sorprenent conte, que va aparèixer al "Papitu", en català, i, en castellà, en el vibrant setmanari "España", que es titulava "El centaure picador", i que segons diu Pau Picasso, és un dels contes més formidables que s'han escrit en el món. (Argument: el darrer centaure en la terra, no sabent com guanyar-se la vida, es contracta en una quadrilla com a picador de toros." No obstant, es diu que aquesta sorprenent pensada, així com "La sirena venedora de bacallà" — aquest conte roman inèdit, — pertanyen al doctor Joaquim Borralleres. (Nota greu: la majoria de l'esplèndida obra humorística de Ramon Reventós, per vergonya dels editors, no s'ha recollit ni editat.)

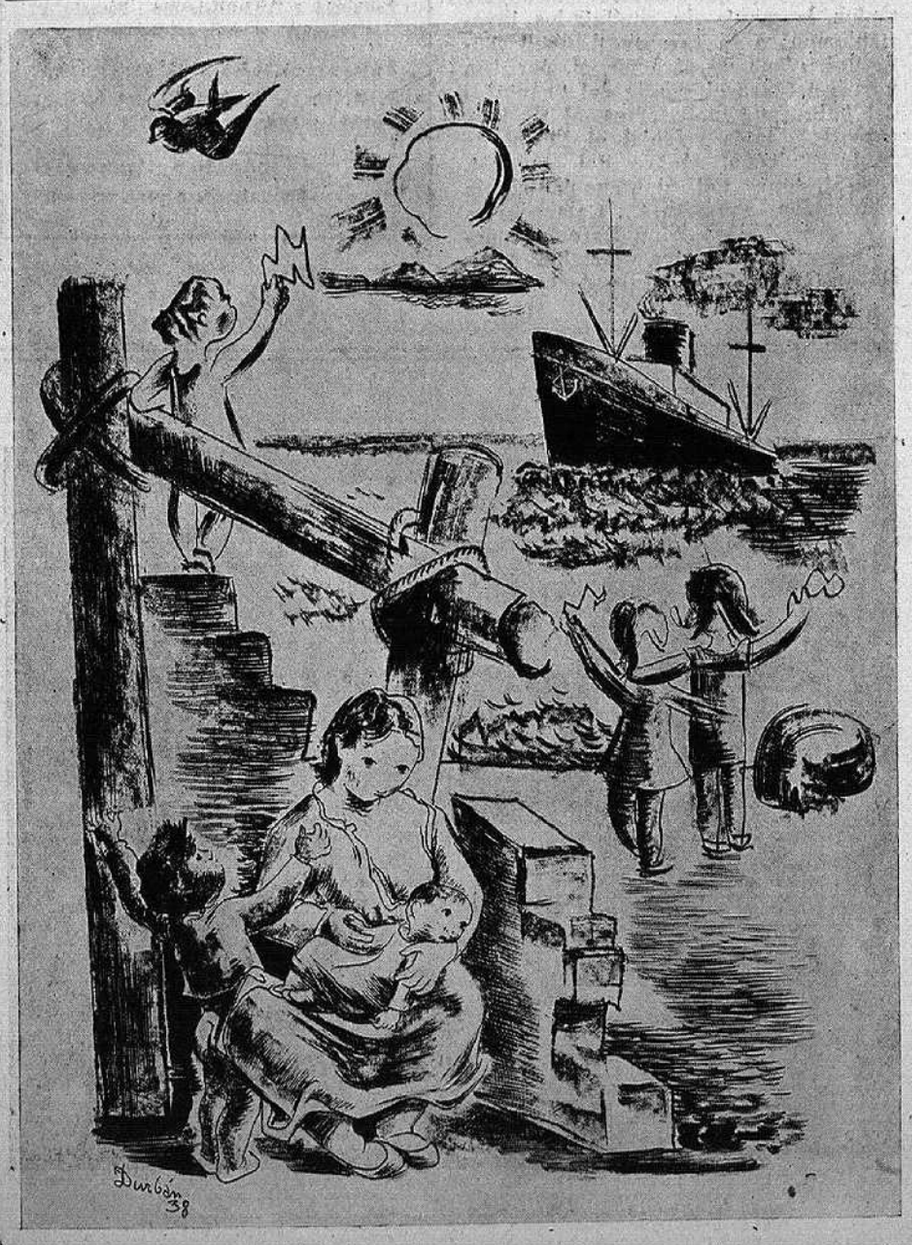
El "Papitu" d'aquells anys primers — 1908-1910 — era un setmanari rublert d'humorisme. Va emmalaltir i arribà a les portes de la mort. De l'agonia el salvàrem Francesc Pujols, els pintors i dibuixants Francesc Labarta i Joan Colom, el caricaturista Bon i jo.

Ens llançàrem a través d'un camp de verdor. Pujols, a qui instituírem com a director, ens manifestà a Labarta i a mi, una tarda: "Aquest "Papitu" és tan verd que ja se'ns ha convertit en un vegetal."

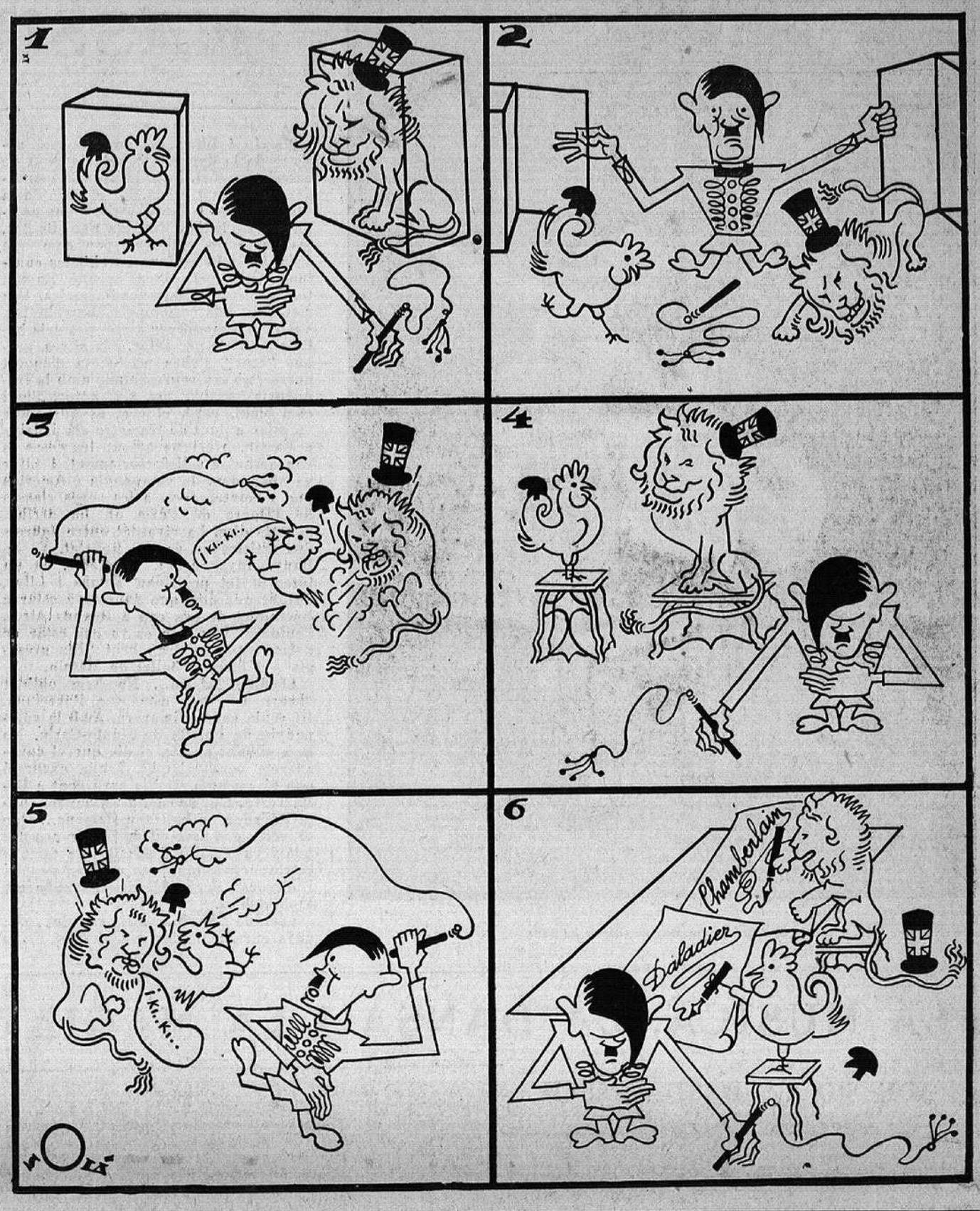
Per allà el 1914, tot just esclatada la guerra europea, l'abandonàrem, després d'haver estat Pujols, Labarta i jo els més constants de tots els qui l'iniciaren i d'haver persistit en la redacció a través de canvis de propietaris, d'administradors i d'orientacions.

En els bons temps del "Papitu" va succeir que una tarda... Però això us ho explicaré un altre dia...

Rafael MORAGAS

L'INCENDIARI (Historieta muda), per Solà

L'obra del «Fons de Solidaritat Internacional»

— Unes sabates, mare! Mira quines sandàlies, mareta! — cridaven l'Emili i en Narcís en veure-la d'un tros lluny, mentre es llançaven al seu coll amb una alegria immensa.

Aquella, en contemplar-los, no ha pogut contenir unes llàgrimes de satisfacció, totes plenes de dolor i goig alhora. Feia dies que cercava unes sabates i no en trobava enlloc, i... ara els seus fillets trobaven a l'Escola allò que temps ha era una obsessió, car no podia sofrir veure com els seus dolços fillets els toquessin els peus a terra, malgrat l'enginy amb què els adobava les espardenyes.

I ha corregut a donar les gràcies a la mestressa de pàrvuls, als professors, al director. Aquest, complagudíssim en veure el goig que sentia aquella mare, li ha dit tot somrient: "No hem estat nosaltres, senyora. Aquest calçat l'ha donat el "Fons de Solidaritat Internacional", els representants del qual, que són els mateixos que ens donen la llet, vindran demà a visitar l'Escola."

I la bona mare, tot posant-se en Narcís en braços i agafant l'Emili de la mà ha sortit del Grup Escolar "Dolors Monserdà" tota joiosa i agraint a tothom l'obsequi que uns amics dels infants d'altres països, d'altres nacions, venien a Catalunya a fer bé als seus fills que tan necessitats estan de robes, de calçat, d'aliments durant aquestes hores difícils, de sacrificis immensos per la nostra Pàtria.

I a la nit, mentre els dos tendres infants dormien plàcidament en el seu llitet, la mare escrivia al seu espòs, que es trobava al front de l'Ebre, una carta afectuosa, com totes les que fa, i en la qual li parlava de l'alegria que havia sentit avui; de la joia que tenien els fillets quan li ensenyaven les sabates; de les ganes que té que s'acabi la guerra, de l'esperança de tornar-lo a veure, i de tantes altres coses familiars! I la bona esposa, abans d'anar-se'n al llit, encara s'ha arribat a Correus a tirar-la.

— Si ho sabessis, mare! — li deia l'Emili aquest matí, abans d'anar-se'n a l'Escola. — Encara no havia pensat a dir-t'ho. Avui no cal que ens guardis pa. Els "Amics Quàquers", uns altres amiguets nostres, ens ha dit la mestra que avui ens regalaran pa i el menjarem junt amb la llet. Estic content, mareta, molt content, perquè així podràs esmorzar tu.

I abans de sortir de casa, la mare, la bona mare, tota agraïda, ha recomanat a l'Emili que, en nom seu, donés un bes a cada un dels senyors i senyores del "Fons de Solidaritat Internacional" que avui anirien a visitar l'Escola. I ambdós germanets han besat la mare per última vegada i, agafats de la mà i contentísims, han anat a l'Escola amb les sandàlies noves, a jugar, a aprendre amb els companys i a saludar les mestres, a esmorzar i amb un desig fervent de veure, de conèixer aquelles dones i aquells homes que estimen tant els infants.

I sense distreure's, com sempre, en Narciset i l'Emili han entrat al grau de pàrvuls respectiu, i ben aviat, junt amb els seus companys i la seva estimada mestra, han sortit d'aquella estança blanca, tota plena de llum, una munió d'infants, i com un vol d'ocellets s'han adreçat adalerats a unes taules curulles de pa i de llet que hi havia al bell mig del jardí del Grup Escolar "Monserdà", de Sarrià.

I l'ocellada, tota enriolada, ha menjat el pa que ha pogut (un quart de quilo), i realitzant un gran esforç han engolit un riquíssim vas de llet, i altra vegada ha tornat a la classe, somrient com unes flors, amb l'estómac ben proveït i gairebé sense esma de dir res, de tan plens com estaven.

Una hora després els parvulets es trobaven al mateix jardí, asseguts en unes cadiretes. Acompanyats d'un piano, cantaven unes cançons senzilles i fines com tots ells, tan tendres i dolces que tenien la joia dels ocells i la suavitat d'un dia de tardor barceloní. I és que els infantons cantaven amb el cor esbatanat de joia i amb aquell goig que fa oblidar-ho tot.

Han cantat "El Nin petit", "La Formigueta", "El Gatet". Cantaven i reien alhora, amb una gràcia que semblava una piuladissa d'ocells que es desvetllaven a punta d'alba.

El piano ha parat de tocar, i els infants han mirat encuriosits unes senyores i uns senyors que saludaven el professor de música i les professores de pàrvuls.

— Nens! Nenes! Petits! — els ha dit el Director, que acompanyava els visitants. — Aquestes senyores i aquest senyor que teniu davant són els qui us donen la llet i que ahir van regalar-vos les sabates.

En sentir els mots afectuosos que els ha adreçat el Director, s'ha aixecat l'Emili de la cadira i ha cridat, ple d'alegria:

— Mestre Director! Mestre! Deixi'm que els faci un petó! Deixi'm donar a aquestes senyores i a aquest senyor un petó de part de la meva mare! — I sense dir res, amb els braços oberts ha corregut vers les simpàtiques dames i els cavallers que les acompanyaven i s'ha penjat al coll d'elles en el precís moment que les sirenes tocaven l'alarma, els antiaeris retrunyien a l'espai i els avions estrangers llançaven sobre la ciutat màrtir del Mediterrà la càrrega mortífera, les explosions de la qual emplenaven de terror els innocents parvulets del Grup "Monserdà".

Tots els infants han corregut espaordits devers el refugi tot llançant crits, xiscles, plors. Les senyores i els senyors que les acompanyaven, que encara estaven impressionats de la carícia de l'infant i conscients del perill en què es trobaven, però serens per tal de tranquil·litzar els menuts, tot amanyagant-los, els empenyien cap al refugi.

De sobte s'han adonat que l'Emili tivava el seu germanet per tal que entrés als soterranis del col·legi; però aquest resistia les estirades del germà, ensems que llançava uns crits que semblaven de rebequeria i d'angoixa alhora. Les mestres i les senyores representants del "Fons de Solidaritat Internacional" han corregut a veure què tenia el menudoi.

— Què vols, nen? — li han preguntat en un castellà estrangeritzat.

— Què tens? — li ha dit la mestra, tota nerviosa.

I lliure ja del seu germà, ha respost satisfet i amb una veueta tota dolça:

— Un petó, un petó! Vull donarvos un petó! Jo també vull donar-los-en un!...

I mentre del cel blau barceloní queien sobre la ciutat tones de metralla que sembraven la mort i la desolació, un infant, un parvulet del Grup "Dolors Monserdà" de Barcelona, dipositava a les cares impressionades de Miss Grace Dawes, Gewndolepu Adams, Betta, Míster Georges i Enric Santiago, un petonet suau, finíssim, que simbolitzava tot un món d'agraïment, d'amor, d'una mare trista i enyorada, i d'un pare que al front de combat lluitava contra la barbàrie d'uns criminals estrangers que assassinaven espanyols, mentre altres alleugerien els sofriments d'uns infants i d'unes mares que no havien realitzat altre crim que haver nascut en un país que per la seva situació geogràfica i la seva riquesa és cobejat per uns tirans, els quals, per tal d'assòlir llurs plans de domini i espoliació, sembren de sang i de mort els pobles i les ciutats, confiats de vèncer la resistència que oposen els naturals d'aquesta terra els habitants de la qual fa més de dos anys que resisteixen heroicament i vessen la sang generosament per la felicitat dels seus i la llibertat de tots els pobles del món.

Jaume QUADRAT

(Il·lustració de Durban)

Impremta Clarasó; Villarroel, 17